

ВІДГУК

на дисертаційну роботу Шаповалової А.О. на тему «Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств», подану на здобуття ступеня доктор філософії галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 Економіка

Актуальність теми та зв'язок із науковими темами, планами

Дисертаційна робота виконана на актуальну тему, пов'язану із перспективою розвитку інноваційної діяльності малого та середнього бізнесу, що відповідає напрямам структурної державної політики, викладеної у «Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року» Кабінету Міністрів України. Затребуваність наукою та практикою результатів дослідження підтверджується низкою виконаних планових науково-дослідних робіт Харківським національним економічним університетом імені Семена Кузнеця, а саме: «Формування можливостей інноваційного розвитку в умовах Євроінтеграції» (ДР № 0118 U 007619); «Інноваційна складова розвитку зовнішньої торгівлі» (ДР № 0120 U 102464); «Стимулювання розвитку малого бізнесу в Україні» (ДР № 0120 U 101109), в яких здобувачка взяла участь як співвиконавець.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання основних теоретико-методичних та науково-практичних розробок у практичній діяльності українських підприємств. Упровадження одержаних результатів на рівні суб'єктів господарювання у діяльність ТОВ «ХАРПРОД» (№200/5 від 11.06.2020) і ПП "БС-СЕРВІС" (№1/09-15 від 15.09.2021) підтверджено відповідними довідками.

Рівень наукової новизни та достовірність результатів проведених досліджень

Виходячи зі змісту дисертації, можна зробити висновок, що здобувачка досягла поставленої мети та розв'язала всі означені завдання дослідження. Про

це свідчить достатньо обґрунтована та логічно побудована структура кваліфікаційної праці, основні результати якої вирізняються авторським підходом та містять елементи наукової новизни.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробленні теоретико-методичних та науково-практичних підходів до розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств.

Серед найбільш значущих теоретичних положень дисертаційної роботи варто виділити такі.

1. Внесок в теорію інновацій, що полягає в уточненні категоріально-понятійної сутності розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (рис. 1.7, рис. 1.8, с. 52-56). Авторський підхід ґрунтується на врахуванні поведінкової складової інноваційного потенціалу підприємств даного сектору через реалізацію п'ятифакторної моделі гнучкості в основних сферах діяльності – в технологіях, комунікаціях, управлінні, економічних та операційних процесах.

2. Концептуальні засади розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (рис. 1.11, с. 64-68), які ґрунтуються на базових постулатах неокласичної та сучасних досягненнях інституціональної теорій. Внесок авторки полягає у поєднанні принципів розвитку інноваційної діяльності, інституційного базису, впливу умов зовнішнього середовища, драйверів та тригерів інноваційної поведінки вказаних підприємств. Такий підхід дозволив побудувати трьох компонентну систему сприяння розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств.

Значний інтерес, на наш погляд, мають також нові результати, що удосконалюють науково-методичну базу дослідження. Зокрема, наступні.

3. Методичний інструментарій аналізу умов розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств (рис. 2.2, с. 81-83). Авторка запропонувала виявляти розриви, проблеми та можливості розвитку інноваційної діяльності таких підприємств за допомогою низки різнорівневих індикаторів, які поєднують глобальний, макро, мікроекономічний зріз та

включають методи кількісного та якісного дослідження. Таке різноманіття застосованих методів свідчить про ґрунтовну методичну підготовку Аліни Олександрівни.

4. Науково-практичний підхід до виявлення драйверів та тригерів розвитку інноваційної діяльності (рис. 2.46 – 2.49, табл. 2.13, с. 138-148), що дозволяє виявити серед них стимули та імпульси інновацій. У роботі запропоновано формалізовану систему бального оцінювання стану та змін чинників зовнішнього середовища з використанням розробленого стратегічного BOB-аналізу, який логічно пов'язує передумови (background), можливості (opportunity) та умови прориву (breakthrough).

5. Задля реалізації запропонованого у розділі 1 принципу органічності інноваційного розвитку, що дозволяє узгодити можливості з викликами, визначити засоби й важелі удосконалено систему активізації розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. Це дозволило здобувачці у розділі 3 розробити рекомендації щодо обрання оптимального сценарію формування сприятливих умов для такого розвитку.

6. Удосконалено аналітичний інструментарій визначення дієвості заходів податкової підтримки інноваційних малих та середніх підприємств (п. 3.2.). Особливість такого підходу полягає у врахуванні рівня інноваційного розвитку підприємств для визначення оптимальних важелів стимулюючої фіскальної політики.

7. Набув подальшого розвитку сценарний підхід до обґрунтування вибору фінансових інструментів забезпечення розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств. Відмінністю такого підходу став авторський підхід (рис. 3.14, с. 207-211), що поєднує конкретний етап інноваційного процесу, на якому перебуває підприємство, з можливими варіантами використання фінансових інструментів. Це дозволяє запропонувати альтернативні джерела та алгоритмізувати доступ до фінансування інноваційної діяльності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і результатів досліджень

Усі розробки та пропозиції авторки науково доведені та достовірні, про що свідчить сучасний науково-методичний апарат, застосований у роботі. Методи нечіткого когнітивного моделювання, кореляційно-регресійний аналіз, економіко-статистичний та факторний аналіз дозволили отримати результати з достатнім рівнем надійності. Застосування програмних продуктів Statistica, Simulink, Matlab підтверджують володіння здобувачкою достатнім рівнем цифрових дослідницьких навичок. У цілому, достовірність наукових результатів забезпечується врахуванням представницької кількості факторів, що впливають на вирішення поставлених у дисертації завдань.

Рекомендації, запропоновані автором, мають практичне значення, підтвержені довідками про впровадження і можуть бути використані в подальших наукових дослідженнях та викладацькій роботі.

Основні положення та результати дослідження пройшли апробацію та одержали схвалення на 6 науково-практичних конференціях різних рівнів, тематика яких відповідає напрямку проведеного дослідження.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Робота оформлена відповідно до вимог, що висуваються МОН України до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії.

Усі наукові результати дисертації в достатній мірі опубліковані. За темою дисертаційної роботи опубліковано 14 праць. З них: 4 статті у наукових фахових виданнях України групи Б, 1 стаття в науковому фаховому виданні України групи А, що входить до наукометричної бази Web of Science, 1 зарубіжна стаття у наукометричній базі Scopus, 6 тез доповідей та матеріалів конференцій; розділ у колективній монографії та свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір.

Дисертаційна робота є результатом самостійного дослідження. Із праць, опублікованих у співавторстві у роботі використано лише ті результати, що є здобутком авторки.

Зауваження щодо змісту та оформлення дисертації

Не дивлячись на позитивне враження від роботи, авторці слід звернути увагу на наступні зауваження.

1. У розділі 1, рис.1.4 (с. 39) наведено періодизацію наукової думки відповідно до теорій інноваційного розвитку. Етап 3 хвилі, що відповідає сучасному періоду містить «цифрову парадигму» розвитку інновацій. Такий висновок цілком слушний, проте у подальшій роботі питання цифровізації залишились поза полем дослідницької уваги.

2. У підрозділі 1.2., рис. 1. (с. 51). узагальнює бачення щодо варіантів короткого циклу інноваційного діяльності малих та середніх підприємств. У такому трактуванні, як правило, певна увага приділяється маркетинговій складовій інноваційної діяльності. На мій погляд, дослідження маркетингових аспектів лише б посилює значущість одержаних результатів для малого та середнього бізнесу.

3. У розділі 2, підрозділи 2.1. та 2.2. присвячені глобальній та макроекономічній аналітиці, проте питанням внутрішнього характеру, що розкривають внутрішні механізми, які дозволяють бізнесу розвивати інноваційну діяльність залишились в роботі без достатньої уваги.

4. Проведені аналітичні дослідження у підрозділі 3.1. ґрунтуються на обґрунтованих методах побудови когнітивних карт. Поряд з цим, процес шкалювання є важливим етапом, що впливає на достовірність одержаних результатів. Тому наведений на с. 170 відбір лінгвістичної шкали потребує додаткового обґрунтування.

5. Іншим дискусійним моментом можна вважати позицію авторки щодо вибору засобів фінансування на різних етапах розвитку інноваційного проекту у підрозділі 3.3. Оскільки поза увагою залишився такий важливий чинник як

доступність і складність отримання грантової підтримки розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств в Україні.

Поряд з цим, зазначені зауваження, не зменшують наукової значущості і практичної цінності дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Шаповалової А.О. на тему: «Розвиток інноваційної діяльності малих та середніх підприємств» є кваліфікаційною науковою працею, яка демонструє оволодіння здобувачкою методологією наукової діяльності, здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у сфері економіки та проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну й практичну цінність.

Отже, представлені у дисертації наукові результати та запропоновані прикладні рекомендації відображають авторське переосмислення наявних та створення нових цілісних знань щодо розвитку інноваційної діяльності малих та середніх підприємств, що повністю відповідає вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою КМУ (зі змінами). Її авторка Шаповалова Аліна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки зі спеціальності 051 Економіка.

Офіційний опонент:

професор кафедри міжнародної економіки
та маркетингу Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
доктор економічних наук, професор

Олена БІЛОВОДСЬКА

Ліцензійна комісія
вчених СВАРЕНАР НДЧ
Нараульна Н.В.
15.05.2023р.

